

Ferdynand Pasternak

Międzynarodowy Kongres Kanonistów w Rzymie

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 21/1-2, 288-291

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dźwiękiem spotkały się głosy ks. Bisty i ks. Sobańskiego. Zabierali także głos ks. Pieronek i ks. Glemp. Interwencje na piśmie złożyli: ks. Krukowski, ks. Bista, ks. Sobański i dr Mierzwa. Kongres zamykał wykład prof. Lombardia.

Można się było z niektórymi relacjami nie zgadzać, można było od nich oczekiwać więcej — pozostała jednak zawsze taka refleksja: jakże bogaty jest świat myśli ludzkiej, której część zaprezentowali uczeni prawnicy kościelni, i jak warto i można się starać, by ową myśl dogonić i rozwijać ją wspólnie dalej.

Ks. Józef Glemp

MIĘDZYNARODOWY KONGRES KANONISTÓW W RZYMIE

W dniach od 14 do 19 lutego 1977 r. odbył się w Rzymie Międzynarodowy Kongres Kanonistów z okazji 100-lecia Wydziału Prawa Kanonicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego. W Kongresie tym uczestniczyło również kilkunastu kanonistów z Polski — w tym z A.T.K., z K.U.L. i innych kościelnych ośrodków naukowych w Polsce. Wydział prawa kanonicznego ATK reprezentowali: ks. profesor. prof. dr Ignacy Subera, ks. dziekan prof. R. Sobański, ks. prodziekan doc. Stanisław F. Pasternak, ks. prof. Marian Żurowski i ks. doc. Marian Fąka. Natomiast z KUL-u w Kongresie uczestniczyli: ks. doc. Józef Krukowski i ks. doc. Jerzy Grzywacz. Ogółem uczestniczyło w Kongresie ok. 600 kanonistów z 46 narodowości. Tematykę poszczególnych dni Kongresu stanowiły m. in. problemy: natury prawa kościelnego, prawa małżeńskiego, prawa zakonnego oraz wymiaru sprawiedliwości w kanonicznym postępowaniu administracyjnym. Każdego dnia — wyznaczone uprzednio kwestie referowali relatorzy w sesjach przed i popołudniowych w języku łacińskim, po czym odbywała się dyskusja.

Ks. dziekan R. Sobański był zaproszony jako moderator dyskusji popołudniowej 1-go dnia Kongresu, natomiast ks. doc. J. Krukowski w jednym z następnych dni. W dniu 16.II. wymienieni wyżej przedstawiciele ATK i KUL uczestniczyli w uroczystej koncelebrze, której przewodniczył O. Pedro Arrupe, Generał Jezuitów i Wicekanclerz Uniwersytetu Gregoriańskiego, który też wygłosił do wszystkich uczestników Kongresu okolicznościową homilię. Każdego dnia inaugurował uroczystą sesję jeden z rzymskich kardynałów kurialnych, m. in. Felici, Knox, Pironio, Staffa, Baggio — a uroczystej akademii w auli Uniwersytetu przewodniczył kard. Garrone.

Ks. prorektor I. Subera, ks. dziekan R. Sobański, ks. prof. Żurowski i ks. doc. Krukowski złożyli do akt Kongresu swoje komunikaty naukowe. Brali oni także udział w dyskusji — a nadto ks. prof. Sobański i ks. prof. Żurowski przemawiali o Kongresie w radio watykańskim. Papież Paweł VI przyjął wszystkich uczestników Kongresu

na audiencji w dniu 19.II. i wygłosił do nich okolicznościowe przemówienie.

Audiencja ta a zwłaszcza przemówienie papieskie było ważnym i doniosłym wydarzeniem Kongresu, zawarł w nim bowiem Papiież aktualne i najbardziej istotne sformułowania dla określenia dyskutowanej kwestii natury prawa kościelnego, jego charakteru oraz właściwego mu posłannictwa, szczególnie zaś kierunków i idei wiodących właściwie pojętej odnowy tego prawa. (Nie sposób streszczać tu całe przemówienie papieskie — zainteresowani znaleźć je mogą w *L'Osservatore Romano* z dn. 20.II.77 r., podobnie jak i krótkie sprawozdania z poszczególnych dni Kongresu, zamieszczane tamże od dnia 15.II.77 r.).

Z ważniejszych natomiast przemówień wspomnianych wyżej kardynałów na szczególną uwagę zasługuje przemówienie wstępne kard. Pericle Felici, przewodniczącego Papieskiej Komisji do rewizji prawa kanonicznego, dotyczące także natury prawa kościelnego — zwłaszcza pod kątem dokonującej się obecnie jego odnowy. W przemówieniu tym podkreślił mocno prelegent związek prawa kościelnego z teologią — stwierdzając, iż jak z jednej strony prawo służy i stanowi pewne reguły podstawowe dla teologii, tak z drugiej musi ono także czerpać na swój użytek treści i elementy z teologii. W dyskutowanej dziś wśród kanonistów kwestii — o ile prawo kościelne ma być wyrazem realizowanej w Kościele sprawiedliwości, czy też realnej miłości — prelegent wypowiedział się jednoznacznie za jednym i drugim. Bóg bowiem sam, z którego prawo kościelne czerpie swą moc, jest najwyższą sprawiedliwością i pełnią miłości zarazem. Jednak relacja między sprawiedliwością i miłością nie wyraża się w takim ich uszeregowaniu, iż podstawowym elementem prawa ma być miłość (jak chcą niektórzy), ale w ich syntezie, która wyraża się w twierdzeniu, iż doskonała miłość jest zarazem pełnią sprawiedliwości. Gdy w pełni realizowana będzie sprawiedliwość — wtedy też w pełni rozbliży się miłość. Trzeba jednak pamiętać, że „ad servandam caritatem — iura servanda sunt” oraz ten fakt, iż „iustitia est via princeps ad caritatem in Ecclesia servandam”. Podkreślił też prelegent charakter pastoralny nowego prawa, ale dodał przy tym, że w istocie rzeczy „id, quod est revera pastorale — id etiam in dolem iuridicum habere debet”.

Z ważniejszych opinii związanych z tematyką poszczególnych dni Kongresu — pomimo braku miejsca w tym krótkim sprawozdaniu — warto jednak zasygnalizować niektóre wypowiedzi. I tak — gdy idzie o naturę prawa kościelnego — prof. Fr. Coccopalmerio uzasadniał ją pojęciem „mysterium Ecclesiae” w ujęciu *Lumen Gentium* n. 8, z czego wynika, że „realitas invisibilis et visibilis in Ecclesia unitae sunt” tworząc tym samym podstawę do analogii Kościoła i sakramentu (znak widzialny łaski niewidzialnej) i dając podstawę dla charakteru sakramentalnego prawa kościelnego, skoro sam Kościół (podobnie jak i Christus incarnatus) złożony jest z elementów widzialnych i niewidzialnych.

Nadto uwzględniając elementy nadprzyrodzone Kościoła, wyrażające się w pojęciu „communio” — prelegent postulował ich uwzględnienie w prawie kościelnym w proponowanym przez siebie nowym określeniu Kościoła jako „communio institutionalis” w sensie wewnętrznego zjednoczenia ludzi, mającego jednak formy zewnętrzne i instytucjonalne. Fakt ten rzutować winien także i na prawo kościelne. W ten sposób — stwierdzał inny prelegent prof. De La Hera z Hiszpani — prawo kościelne jako *ius sacrum* różni się istotnie od prawa cywilnego, które tych treści wewnętrznych i nadprzyrodzonych nie zawiera. Pochodzą one z Objawienia, którego elementy zawierać winno prawo kościelne. Nadto — prawo cywilne realizuje tylko sprawiedliwość życia społecznego, podczas gdy prawo kościelne realizować winno cele nadprzyrodzone, mianowicie zbawienie ludzi. Wśród elementów nadprzyrodzonych prawa kościelnego — prof. Müller z Monastynu eksponował element mistyczny Kościoła w służbie zbawienia, co także powinno znaleźć wyraz w prawie kościelnym. Poglębiamy zagadnienie istotnej różnicy między prawem cywilnym i kościelnym — prof. Fransen z Lovanium, analizując wypowiedzi najznakomitszych prawników okresu średniowiecza, doszedł do wniosku, iż podstawowe principia pozytywnego prawa ludzkiego mogą być aplikowane do prawa kościelnego jedynie w sensie zewnętrznym, czyli w tzw. technice prawnej.

Natomiast prof. Luis Vela — pod kątem dokonywanej kodyfikacji prawa kościelnego przestrzegał przed istniejącymi dziś dwoma niebezpieczeństwami: z jednej strony popadnięcia w skrajny jurydyzm, z drugiej — w przesadną teologizację prawa. Prawo jest nieodłączne od życia ludzkiego społecznego, stąd i Kościół złożony z ludzi musi zachować i respektować porządek prawny. Jego też zdaniem — koniecznej w życiu społecznym sprawiedliwości, nie da się zastąpić samą miłością. Własna specyfika prawa kościelnego wynika z natury Kościoła, jego teologicznej struktury i danej mu przez Chrystusa konstytucji.

Tematyka drugiego dnia Kongresu — *kompetencja Kościoła i państwa nad instytucją małżeństwa* — była szeroko naświetlana i dyskutowana. Prof. Corresco z Fryburga, który w swojej wypowiedzi rozpatrywał kompetencję Kościoła nad małżeństwem z racji chrztu nupturientów lub ewentualnie samego małżeństwa — wypowiedział się raczej za małżeństwem jako podstawą tej kompetencji (choć w późniejszej dyskusji modyfikował nieco swoje zdanie). Śmiało postulaty wypowiedział prof. Manzanarez z Salamanki — zwłaszcza pod kątem nowego projektu prawa małżeńskiego: czy każdy kontrakt między ochrzczonymi jest sakramentem, skoro są ochrzczeni, którzy utracili wiarę i w takim stanie zawierają małżeństwo? Czy zatem może tu zaistnieć sakrament między tymi, którzy „in communionem ecclesiastica iam non sunt?”... Opinii tej oponował stanowczo w dość długim wywodzie prof. Bertrams powołując się na unię ochrzczonych z Chrystusem, dokonywującą się we chrzcie, która — choć nie znosi wolności człowieka —

jednak habitualnie trwa. Zatem małżeństwo ochrzczonych jest z całą pewnością sakramentem. Podobnie w dyskusji wypowiedział się prof. Navarrette — utrzymując, iż konsekracja dokonana we chrzcie decyduje o sakramentalności małżeństwa ochrzczonych. W kwestii kompetencji państwa nad małżeństwem — wszystkie prawie wypowiedzi popierały doktrynę tradycyjną o pełnej władzy państwa nad małżeństwem nieochrzczonych, ochrzczonych zaś — co do skutków cywilnych tego małżeństwa.

Wypowiedzi i dyskusje związane z tematem następnego dnia — *instituta vitae consecratae* — ograniczyły się właściwie do referowania i dyskusowania nowego projektu prawa zakonnego, zasad rządzących nową kodyfikacją tego prawa, wprowadzonej nowej terminologii i innych innowacji. Duże zainteresowanie wzbudziła natomiast tematyka dnia ostatniego: trybunały administracyjne Kościoła i realizacja sprawiedliwości w Kościele. Istotne treści dla naświetlenia tej kwestii zawierało wstępne przemówienie kard. Dino Staffa, prefekta Sygnatury Apostolskiej, inne bowiem wypowiedzi i głosy w dyskusji zawierały komentarz do istniejącego już ustawodawstwa w tej dziedzinie oraz projektu nowej Instrukcji. Najwyższym Trybunałem Administracyjnym jest — jak wiadomo — tzw. druga sekcja Sygnatury Apostolskiej oraz postulowane trybunały administracyjne niższego szczebla (diecezjalne lub przy Konferencjach Episkopatu). Kard. D. Staffa omówił założenia doktrynalne dla działalności tego trybunału oraz jego podstawowe zadanie: strzeżenie sprawiedliwości w Kościele. Władza tego trybunału nie jest władzą prawodawczą, lecz działa on i rozstrzyga w oparciu o istniejące prawo obiektywne i rozpatruje jego naruszenie. Zatem ta nowa forma realizacji sprawiedliwości w Kościele suponuje i opiera się na istnieniu obiektywnego prawa normatywnego i jego naruszeniu przez władzę kościelną ze szkodą duchową dla podwładnych. Pręlegenci proponowali (prof. Graziani), by trybunał ten rozpatrywał sprawy jedynie na drodze sądowej (nie zaś administracyjnej) co było by maksymalnym zabezpieczeniem sprawiedliwości. Prof. Moneta z Pizy proponował rozszerzenie kompetencji tego trybunału do rozpatrywania nie tylko nielegalnej działalności władzy kościelnej, ale także naruszenie praw osobowych osób prywatnych. Wreszcie konieczność erygowania tych trybunałów w kościołach partykularnych (lokalnych) a nawet międzyzakonnych (głosy w dyskusji). Ożywiony udział w dyskusji świadczył o dużym zainteresowaniu tą problematyką ostatniego dnia Kongresu.

Zbyt ogólne omówienie a raczej zasygnalizowanie tematyki tego Kongresu zrekompensuje zapewne zainteresowanym całościowe wydanie Akt Kongresu (prelekcji, komunikatów i dyskusji), które przyobiecali przygotować w niedługim czasie organizatorzy Kongresu.